

Ποιος αποφασίζει τι είναι «ποίηση» και τι «γενιά»;

[I] Η «Γενιά» στα κριτικά όνειρα

Οι ποιητικές συλλογές που εμφανίστηκαν στα ελληνικά γράμματα από το 2000 έως σήμερα φθάνουν τις 12.193 σύμφωνα με την αναζήτηση στο λήμμα «νεοελληνική ποίηση» της *Biblionet*. (<https://biblionet.gr/%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%b8%ce%b5%cf%84%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%ce%b6%ce%b7%cf%84%ce%b7%cf%83%ce%b7/>). Η υπόθεσή μου είναι πως περίπου το ένα τρίτο είναι πρωτοεμφανιζόμενοι ποιητές. Ο καθείς από τους 4.000 ποιητές και το στίγμα του εάν του θέσεις την πλέον κοινότυπη ερώτηση «γιατί γράφεις ποίηση». Θα ήταν εντυπωσιακό εγχείρημα το φυλλομέτρημα τόσων συλλογών, πόσο μάλλον η ομαδοποίησή τους, τα κοινά χαρακτηριστικά τους. Η δεύτερη υπόθεσή μου, που εκπορεύεται από την πρώτη, είναι πως η ιδέα της «γενιάς» είναι ένας μύθος, μία αφάιρεση και γενίκευση μαζί. Ένας μύθος πάνω στον οποίο γράφονται κριτικά κείμενα και κυρίως σφυρηλατούνται όροι. Οι τρίτη υπόθεσή μου είναι πως οι ποιητές των δύο τελευταίων δεκαετιών δεν είναι της *αριστερής_μελαγχολίας* (<https://poetrypiano.wordpress.com/2021/12/22/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9/?fbclid=IwAR3e7adVfYgRU0OzEDdIVtZqYoO6a1cA5Cjy6rKY8c5yNlYuRQ2myPjPjPc>), και αποτελούν *μη γενιά*. Συγκροτούν απλώς ρευστές και ανανεώσιμες ομάδες γύρω από καφέ και café ή *περιοδικά* (<https://www.openbook.gr/magazines/>), γράφουν ελληνικά και χρησιμοποιούν υπολογιστή και διαδίκτυο.

<https://www.openbook.gr/magazines/> (<https://www.openbook.gr/magazines/>). Εάν είσαι ανθρωπολόγος βλέπεις homo sapiens sapiens να παράγουν σειρές από λέξεις που ουδέν αντίκτυπο έχουν στον υλικό κόσμο. Εάν είσαι ποιητής η «γενιά» θέλεις να ξεκινάει από εσένα στο κέντρο και τους ποιητές-συγγενείς σε επάλληλους κύκλους, αλλιώς ας μην υπάρχει. Εάν είσαι κριτικός παίρνεις περίσσιο κολλώδες υλικό για ιστούς και αρχίζεις να ενώνεις ποιητές προκρίνοντας δίκτυα σχέσεων. Γράφεις σελίδες επί σελίδων προσδοκώντας έναν όρο, μία πύκνωση, την καλύτερη γενίκευση, αυτή που θα μείνει στις ιστορίες της λογοτεχνίας. Ο Harold Bloom άφησε τον *Δυτικό Κανόνα* (<https://www.openculture.com/2014/01/harold-bloom-creates-a-massive-list-of-works-in-the-western-canon.html>), με τον Σαίξπηρ στην κορυφή, καθώς και *το άγχος της επίδρασης* (https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/98/11/01/specials/bloom-influence.html?_r=2). Εντούτοις για πολλούς ο τόνος του είναι αφόρητα υψηλός, το ύφος του πομπώδες και οι επαγωγικοί συλλογισμοί του ιερατικής τεκμηρίωσης. Ο Ηλίας Κεφάλας άφησε τον όρο γενιά του *«διωτικού οράματος»* (<https://www.greek-language.gr/periodika/mags/parodos/1987/3/122584>), παρότι οι ποιητές που ξεκίνησαν να γράφουν το '80 *απέρριψαν ρητά τον όρο* (<https://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1321/1261>). Ο Κ.Θ. Δημαράς *δεν συμπεριέλαβε τον Σκαρίμπα* (<https://www.tovima.gr/2016/07/01/books-ideas/o-papadiamantis-twn-katatregmenwn/>), στην *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του και *απέρριψε τον Παπαδιαμάντη* (<https://www.tovima.gr/2016/07/01/books-ideas/o-papadiamantis-twn-katatregmenwn/>). Όμως ο *κόσμος της ποίησης* (poetryworld) τους έβαλε στην δική του.

Παραλλάσω τον όρο *artworld* (<https://www.jstor.org/stable/2022937>) του A. Danto και χρησιμοποιώ διασταλτικά τη *θεσμική θεωρία* (<https://cinescontemporaneos.files.wordpress.com/2016/06/new-institutional-theory-of-art-dickie.pdf>) (institutional theory) του G. Dickey για να φτιάξω έναν εργαλειακό όρο «ο κόσμος της ποίησης» που θα με βοηθήσει σε πιο πετυχημένες γενικεύσεις για τις κοινές και ενικές ταυτόχρονα δράσεις ορισμένων ποιητών. Ο *κόσμος της ποίησης* συμπεριλαμβάνει τους κριτικούς, τους ποιητές, τους μελετητές, τα κυρίαρχα αλλά και social media, τους προσεκτικούς αναγνώστες αλλά και τους αναγνώστες αποσπασμάτων στο διαδίκτυο που μεγεθύνουν με τις προβολές τους το γούστο τους για ποιήματα και ποιητές. Τους όρους ωστόσο περί γενεών μόνο οι προβεβλημένοι κριτικοί μπορούν να τους επιβάλλουν.

Θεωρώ πως ο Βασίλης Λαμπρόπουλος για να μιλήσει για *αριστερή μελαγχολία* των ποιητών μελέτησε πέρα από τα βιβλία τους κι άλλα «γεγονότα» στα οποία πρωταγωνίστησαν (περιοδικά, φεστιβάλ, μεταφράσεις, εργαστήρια, αναγνώσεις) και πλαισίωσε τα γεγονότα με «συμβάντα» (χρηματιστηριακός πλούτος, 2004, οικονομική κρίση, πολιτική κρίση, φτώχεια, «αγανακτισμένοι»). Σύμφωνα με την έννοια της *ρήξης* του Μπαντιού τη φάση του *συμβάντος* (https://www.avgi.gr/politiki/82139_symban-politiko-yrokeimeno-kai-kratos-ston-mpantioy), ακολουθεί η *«υποκειμενοποίηση μιας μετασυμβαντικής διαδικασίας»* (https://www.avgi.gr/entheta/229570_filosofia-kai-askiseis-eytyhias), η οποία είναι απροϋπόθετη. Ε, όχι, δεν είναι πάντα έτσι. Ήταν Κυριακή βράδυ τα ξύλα, οι πέτρες, οι φωνές και οι καπνοί από τις οδομαχίες είχαν καλύψει όλο το μήκος της οδού Σολωμού στα Εξάρχεια. Όμως στον αριθμό 12, στο πατάρι του *Dasein café* (https://www.facebook.com/DaseinLab/photos/?ref=page_internal), το πάθος δεν άφησε την ανάγνωση ποιημάτων να διακοπεί, ούτε τη συζήτηση για την Ποίηση. Στην δική τους οδό οι ποιητές. Από το ειδικό στο γενικό δεν θεωρώ πως τους έπληξε αριστερή μελαγχολία, φιλελεύθερη αδιαφορία ή αμηχανία. Ειδικά μετά το 2000 τα ψηφιακά μέσα αναπαραγωγής σε συνδυασμό με τα κοινωνικά δίκτυα έχουν

προσφέρει εκδοχές αναρίθμητων προσομοιώσεων φρικαλεοτήτων και *συμβάντων* στους ποιητές. Η σύγχρονη μετα-ευαισθησία παρότι καλεί για δικαιοσύνη και ισότητα δεν εκπλήσσεται βλέποντας πραγματικό μετεωρίτη να πέφτει στην πραγματική γη. Τον έχει ξαναδεί. Αναποδογυρίζοντας τη σημασία του όρου του Μπαντιού τα *συμβάντα* αποτελούν εμπόδια στην ιεροποίηση της ποιητικής περσόνας, στη μυθοποίηση της οδού Σολωμού για άλλον λόγο, πέραν της αστικής πάλης ή των αφόρητα έκνομων επεισοδίων ακόμη και εκείνης που συμμετέχει στα κοινά ως φιλελεύθερος πολίτης ή στέκεται αλληλέγγυα στους αγωνιστές. Η ποίηση προέχει.*

Γ.Χ.

* Σε δύο μελλοντικά σημειώματά μου και σε διάλογο με τον Βασίλη Λαμπρόπουλου αναζητώ πρώτον επιτέλεση, προθετικότητα, κριτική των κοινών δράσεων ορισμένων ποιητών —όχι γενιάς— και δεύτερον την αξία των *λεξιλογίων* τους που διαστέλλουν τη ζωή μας εδώ και τώρα.

Ευχαριστώ τον Γιώργο Χαντζή που σχολίασε τόσο διεισδυτικά την άποψή μου για την «αριστερή μελαγχολία» της γενιάς του 2000. Περιγράφει ένα τριμερές σχήμα συλλογικής ποιητικής δημιουργίας με το οποίο σπεύδω να συμφωνήσω.

Στο 1^ο στάδιο οι ποιητές «συγκροτούν απλώς ρευστές και ανανεώσιμες ομάδες γύρω από καφέ και café ή περιοδικά», και ο καθένας θέλει να είναι στο «κέντρο» της αφετηρίας της γενιάς του. Στο 2^ο στάδιο ο κριτικός μελετά βιβλία, «περιοδικά, φεστιβάλ, [] εργαστήρια, αναγνώσεις» και ομαδοποιεί αυτούς τους «ποιητές προκρίνοντας δίκτυα σχέσεων» μεταξύ τους. Στο 3^ο στάδιο ο «κόσμος της ποίησης» (συγγραφείς, κριτικοί, μελετητές, καλλιεργημένο κοινό) αποφασίζει τι είναι «ποίηση» και τι «γενιά», και τι αξίζει να συζητηθεί και να μελετηθεί.

Έχουμε λοιπόν την εξής εικόνα. Οι ποιητές που φιλοδοξούν να διαδεχτούν τον Σολωμό συναντιόνται στην οδό του, που είναι και «δική τους», και θεωρούν πως τα ιστορικά «συμβάντα αποτελούν εμπόδια στην ιεροποίηση της ποιητικής περσόνας» (όπως εμπόδιο θεώρησε ο Σολωμός την πολιορκία του Μεσολογγίου, ο Μπρεχτ την εξέγερση του Ανατολικού Βερολίνου το 1953, και το πατάρι του Dasein café τις «οδομαχίες» στα Εξάρχεια). Ο κριτικός αναζητά «έναν όρο, μια πύκνωση, την καλύτερη γενίκευση, αυτή που θα μείνει στις ιστορίες της λογοτεχνίας». Εγώ π. χ. προτείνω όρους και καταλόγους, όπως έκαναν οι Αμερικανοί κριτικοί που αναφέρει ο Χαντζής. Επεξεργάζομαι διάφορες έννοιες όπως η αριστερή μελαγχολία, η ποιητική καντάτα, η περφόρμανς/επιτέλεση και ο Παγκόσμιος Νότος. Ποιοι από αυτούς τους όρους θα επικρατήσουν είναι θέμα λογοτεχνικών θεσμών και αγοράς.

Όπως λέει η «θεσμική θεωρία» (George Dickie), στον «κόσμο της ποίησης» (Arthur Danto) διαμορφώνονται οι ανθολογίες, τα εγχειρίδια, οι μεταφράσεις, τα φεστιβάλ και όσα άλλα καθορίζουν τους κανόνες της κουλτούρας και του γούστου. Στο βιβλίο μου *Literature as National Institution: Studies in the Politics of Modern Greek Criticism* (<https://sites.lsa.umich.edu/vlambropoulos/wp-content/uploads/sites/718/2019/06/literature-as-a-national-institution.pdf>) (1988) ανέλυσα τέτοια φαινόμενα συζητώντας, μεταξύ άλλων, «ερμηνευτικές κοινότητες» και αυθεντίες (Stanley Fish) καθώς και τη «γενεαλογία» κανονιστικών λόγων (Michel Foucault). Η υπόσταση και η αξία ενός έργου οιασδήποτε τέχνης ορίζονται από τη συντεχνία των ειδικών και των άμεσα ενδιαφερομένων που ανήκουν σε έγκυρους θεσμούς.

Οι ποιητές στο café και ο κριτικός στη βιβλιοθήκη θα εξακολουθήσουν επίμονα και υπεύθυνα το έργο τους, που γι αυτούς «προέχει». Η κρίση του έργου όμως θα διεξαχθεί αλλού, στον δημόσιο «κόσμο της ποίησης».

Β.Λ.